

MIRKO RAGUŽ

RAZVOJ PUČKE ŠKOLE U SENJU

Mirko Raguz
Senj

UDK:373.3/.4(497.13)(091)
Pregledni članak
Ur.:1989-09-10

Jedna od najstarijih pučkih škola u Hrvatskom primorju je ova u Senju. Nema pouzdanih podataka o tome kada je počela s radom, ali je sasvim sigurno da prve korijene njena djelovanja i rada treba tražiti već u 10. stoljeću. Dakako, to njeno prvo djelovanje odnosi se na prosvjetiteljski rad Senjskog kaptola. Mnogo kasnije, u 18. stoljeću ima više podataka o tome jer su se brojni podaci s više pažnje čuvali u javnosti i davali na uvid. Pa ipak, mnogi podaci nisu nikad do sada publicirani, i o pučkom školstvu uopće se malo vodilo računa. Zato je trebalo u nedostatku pisane riječi razgovarati s pojedinim prosvjetnim radnicima o školskom životu i time graditi zaokruženu sliku osnovnog obrazovanja, onakvu kakvu donosimo u slijedećim kazivanjima.

Na tom zagonetnom prostoru između Kapele i Senjskog bila, uz samo more, grad Senj bio je poznat u staro doba. Rimljani ga spominju kao trgovačko naselje između Bakra i Stinice¹, a povoljne veze preko Vratnika čine ga zajedno sa zaleđem poznatim i među ilirskim plemenima. Brojni podaci iz slavne prošlosti ovoga grada nisu sačuvani, kao ni mnogi dokumenti iz novije povijesti školstva. S vremenom su nestajali kao po nekom unaprijed izrežiranom scenariju. Unatoč tome, brojni fragmenti i vrijedni zapisi govore o bogatoj prošlosti Senja i školstva u njemu.

Potpunije vijesti o ovome gradu nalazimo u godini 1124, kada je primorski župan Sergije iz Senja polazio u osvajanje Krka, Cresa i Osora u korist hrvatsko-ugarskog kralja Stjepana II. Nešto kasnije Senj kao kraljevski slobodni grad jača, i to prije svega ekonomski, pa postaje sjedištem biskupije godine 1150². Neke pretpostavke postoje i o tome da je Senj još u petom stoljeću bio sjedište biskupije, ali da je iza toga pretrpio neprijateljska

Bilješke:

1. Mile Magdić, Topografija i poviest grada Senja, Senj, 1877, str. 46-47.
2. Mile Magdić, Topografija i poviest grada Senja, Senj, 1877, str. 50-51.

razaranja i veliki gubitak u ljudstvu. Senjska je crkva karakteristična po tome što je upotrebljavala u bogoslužju narodni jezik, hrvatski jezik, a pismo glagoljicu. Glagoljicom se bogoslužje vršilo sve do današnjih dana. Da se to tako odvijalo, valja zahvaliti i biskupu Filipu, koji je 1248. uspio dobiti od rimskog pape dozvolu da se u senjskoj crkvi bogoslužje obavlja na narodnom jeziku, a da se knjige pišu glagoljicom.³

Glagoljica se učila u samostanu. Kaptol senjski držao je školu u kojoj su se učenici podučavali i pripremali za svećenike. To svećeničko obrazovanje u senjskoj biskupiji u ono je vrijeme bilo vrlo skromno. Dovoljno je bilo čitati glagoljicu, nešto pisati, poznavati kršćanski nauk i znati obavljati obred. Svakako da su najodgovorniji u ovoj biskupiji s takvim obrazovanjem bili nezadovoljni i da takva naobrazba nije odgovarala realnim potrebama, ali se značajnije ništa nije moglo izmijeniti. Takvo stanje u obrazovanju svećeničkog podmlatka bilo je i mnogo kasnije⁴.

Senjski kaptol držao je školu i za one polaznike za koje se znalo da nikad neće biti svećenici. Kada je ta škola počela raditi, nema pouzdanih podataka. Postoje određene pretpostavke da je u Senju pri crkvi djelovala škola već u 10. stoljeću. O njoj nema kasnije nikakvih podataka.⁵ U Uredbama Kaptola iz godine 1320. nalaze se neke naznake o odgoju, načinu života i dužnostima mladih klerika u Senjskom kaptolu, odnosno u Senjskoj biskupiji. Najprije se spominje da su se učenici okupljali u grupe iz jednostavne potrebe za čitanjem crkvenih molitava i crkvenih knjiga. Kasnije je jedan klerik iz te grupe bio zadužen da grupu predvodi u učenju, čitanju, pisanju i korektnom crkvenom obavljanju obreda. To je bila u početku zapravo latinska škola⁶, jer je znatan broj svećenika iz Primorja, pa tako i iz Senja, odlazio u Italiju i tamo stjecao znanje koja su kasnije prenosili u školu. Znanja i cjelokupno obrazovanje stjecali su na latinskom jeziku, pa su tako prenosili i u svom kraju stečena iskustva i spoznaje. Najveće zasluge za te prve škole imali su benediktinci, jer su podizali i podupirali književnost, njegovali glagoljicu i pozitivno djelovali na mlade koje su obrazovali.

U Senju su dominikanci djelovali u 17. stoljeću, pa i prije. Na Frankopanskom trgu u 14. stoljeću stajao je samostan i crkva sv. Nikole koji su pripadali dominikancima.⁷ Dakle, ovaj se red spominje još u 14. stoljeću, ili točnije 1380, kada uz ostalo drže i školu. Kada su dominikanci 1646. napustili Senj, njihov samostan pripao je pavlinima, koje je senjski biskup Agalić doveo u ovaj grad 1634. Od pavlina se poslije njihova dolaska u Senj očekivalo da će bolje od dominikanaca raditi i djelovati jer su za ono doba bili vrlo obrazovani. U spomenutom samostanu nakon dolaska osnovali su školu koja je bila slična osnovnoj školi. Tu činjenicu uzimamo kao podatak o početku rada i djelovanja pučke škole u Senju. Međutim, na temelju te činjenice ne može se točno utvrditi početak rada pučke škole jer nema pouzdanih podataka koje su godine pavlini osnovali tu školu. O školi u sastavu samostana ima više podataka, od kojih smo i ovdje neke naveli. Još u 16. stoljeću u Senju se osjećala potreba za otvaranjem sjemeništa u kome bi se osposobljavali svećenici-mlađi klerici za svoj poziv. Pa i to ide u prilog tvrdnji kako se u Senju radilo na osnovnoj naobrazbi mladih. Sjemeništa u Senju nije bilo polovicom 17. stoljeća. U nekim dokumentima spominje se da je godine 1700. bilo rezervirano nekoliko mjesta u splitskom sjemeništu za mlade klerike iz Senja. Nije poznato jesu li ti mladi klerici i od-

3. Mile Magdić, Topografija i poviest grada Senja, Senj, 1877, str. 54

4. A. Čuvaj, Grada za povijest školstva, sv. I, Zagreb, 1910, str. 105-106, 255.

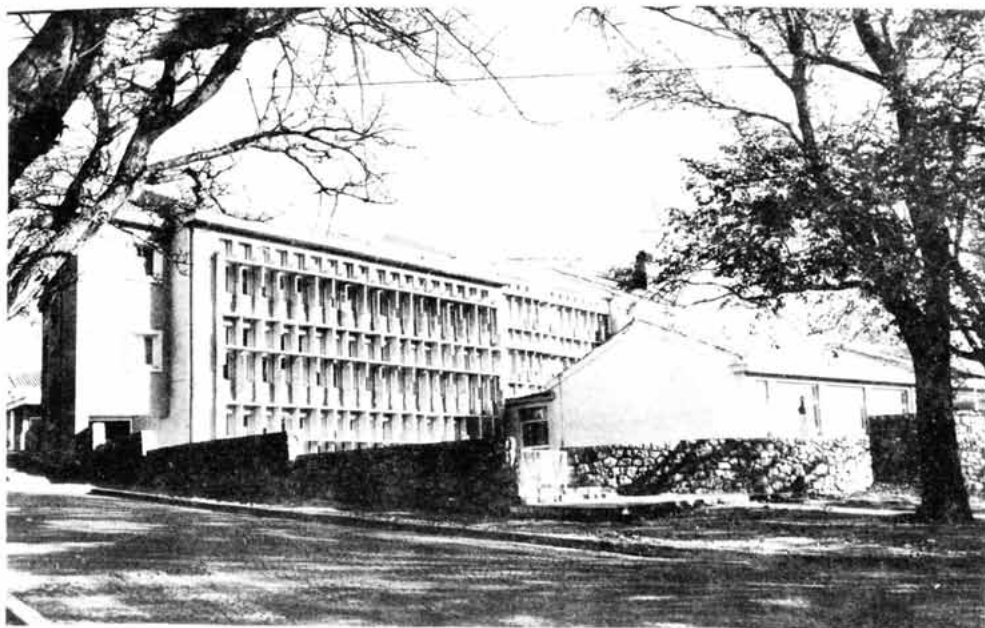
5. A. Čuvaj, Grada za povijest školstva, sv. I, Zagreb, 1910, str. 28.

6. A. Čuvaj, Grada za povijest školstva, sv. I, Zagreb, 1910, str. 539. (Čest naziv u srednjem vijeku za škole na latinskom nastavnom

lazio tamo, ali se pouzdano zna da su iz Senja sjemeništarcu odlazili u Loreto i tamo stjecali solidnu naobrazbu. Biskup Benzoni u svom pismu godine 1728. spominje kako nema učenog klera koji poznaje latinski jezik. To je priloga spomenutim tvrdnjama da su se senjski svećenici u obrazovanju orijentali na glagoljicu i hrvatski jezik, odnosno jezik naroda iz koga su izrastali i u kome su služili.

Kada je godine 1770. osnovana prva tzv. normalna škola u Beču, iz Senja je poslan tamo jedan učitelj da se upozna s pravilima obučavanja na toj školi. Tako je među prvima Senj dobio učitelja koji je bio obrazovan za rad u normalnoj školi.⁸ Inače, to je doba kada se pučko školstvo općenito nalazi u jednom stanju. Malo se tko brinuo o školstvu i širenju pismenosti u primorju. Još u to vrijeme nije bilo ni jedne škole na selu, koje je pri širenju pismenosti bilo potpuno zapostavljeno. Na spomenutoj normalnoj školi radila su četiri učitelja i jedan kateheta. Kateheta je obučavao svaki dan dva sata, jedan učitelj tri sata, dok su ostali učitelji radili po četiri sata dnevno. Za crtanje je poseban učitelj radio s djecom svaki dan po jedan sat. Djeca su u školi bila i prijepodne i poslijepodne.

1770. izraden je prijedlog po kojemu se održavaju uz normalne i glavne gradske škole i trivijalne škole. I glavna škola djelovala je u Senju s tri učitelja. U trivijalnoj školi radio je jedan učitelj. Pouzdano se zna da je u Senju djelovala glavna dječjačka i djevojačka učiona od godine 1819. U normalnu su se školu upućivali budući učitelji pučkih škola. Uz ove škole djelovala je ovdje i latinska škola, koju su dugo godina držali pavlini, a kada se njihov red 1787. ukinuo i ta je škola prestala s radom.

Sl. 97 – Nova zgrada Osnovne škole »Silvije Strahimir Kranjčević« – Senj, snimak od Velikih vrata 1989.

8. A. Čuvaj, Grada za povijest školstva, sv. I, Zagreb, 1910, str. 408.

Senjska škola bila je potčinjena vojnoj upravi Karlovačke krajine. Senj je kao vojna općina pripao 1776. Otočkoj pukovniji, u sastavu Karlovačkog generalata, i bio pod njenom upravom sve do 1871.

Nadzor nad školama vršili su nadzornici, većinom časnici kumpanije kao članovi nadzorne komisije. Od magistrata u komisiji je sudjelovao gradski sudac ili gradonačelnik, a od strane škole nadučitelj, odnosno ravnatelj škole.

U Vojnoj krajini, pa tako i u Senju nakon Felbigerove reforme u Austriji, uveden je najniži tip škole za narod, tzv. trivijalna škola. U tim školama radio je po jedan učitelj, a imale su po dva razreda. Te trivijalke u Vojnoj krajini dijelile su se na erarske škole, nje-mačke opće škole i nacionalne pučke škole. Nije nam poznato je li koja od ovih škola radila i u Senju. Erarske škole, a sigurno i ostale trivijalke financirale su se iz zajedničke državne blagajne.

Uz ove škole u Senju djelovala je i radila nautička škola još godine 1780. Ukinuta je 1820. Glavna gradska škola s vremenom prerasta u višu pučku školu. Ova je imala tri smjera: obrtni, gospodarski i trgovački. U njima nastava traje tri do četiri godine i po programu bitno se razlikuje od gimnazije. Nije se moglo prijeći iz građanske škole u gimnaziju, jer su se programski znatno razlikovali. Obrtnička škola u Senju otvorena je 1894. Je li u to vrijeme otvorena i ženska stručna škola, pouzdano se ne zna, ali se zna da je ta škola u Senju djelovala i radila i da je odgajala brojne generacije ženske mladeži obrazujući ih za ženske stučne poslove. Ženska stručna škola trajala je tri godine i razvijala kod ženske mladeži sposobnosti krojenja i šivenja haljina i ostalog rublja. Iz dačke knjižice može se nazrijeti strogi odgoj u toj školi, s vrlo strogim pravilima ponašanja učenika. Pre-

Sl. 98 – Učenici IV. raz. pučke škole u Senju s učiteljem

ma nekim kazivanjima ova ženska stručna škola otvorena je 1927. i radila je samo tri godine.

Školske godina 1836/37. u senjskoj nadučionici i djevojačkoj školi bilo je 166 polaznika. Broj sposobnih za školu bio je mnogo veći, oko 524. Istodobno su radile i dvije nedjeljne škole. Njih je pohađalo 19 učenika (A. Cuvaj, sv. III, str. 249.) U te nedjeljne škole išli su učenici stariji od 12 godina. Učili su vjeronauk, hrvatski jezik, matematiku, prirodopis i prirodoslovlje. Valja spomenuti da su u tim školama radili uz učitelje i mjesni katehete. Negdje oko 1830. u Senju je radio i djelovao kao nadučitelj Juraj Kovačević,

Godine 1785. car Josip II. ukinuo je samostan na Frankopanskom trgu, pa je otada u njemu ostala samo pučka škola koja je neprekidno radila sve do 1874, kada je samostan zbog trošna stanja porušen. Školu tada premještaju u drugu zgradu, iza Tičakove kuće, danas Zlatarne, i u njoj pučka škola ostaje sve do 1977.

Nakon pavlina, koji su ostavili dubok kulturni trag u Senju, škola prelazi u ruke franjevačkog reda sve do 1803. S ulaskom Francuza u Senj 1808. pučko školstvo doživljava svoj pravi procvat. Zapravo, cijela prva polovica 19. stoljeća bila je u znaku kulturnog napretka Senja, pa i školstva u njemu.

Iste godine kada je austrijski car Josip II. ukinuo ovaj samostan, u gradu je otvorena neka vrsta realke s dva tečaja⁹, međutim, ona se morala zatvoriti nakon tri godine zbog slaba interesa i malog broja polaznika.

Realno ocjenjujući kulturne prilike u Senju, nameće se zaključak da je ovaj grad stoljećima živio zapaženim kulturnim životom te da su pismenost i školovanje, bar ono elementarno, bili normalna pojava. Prva polovica 19. stoljeća za Senj i njegov kulturni razvoj bila je u znaku snažna razvoja, dok se za drugu polovicu to ne bi moglo kazati. U prilog tome stoji pretpostavka gradskog zastupstva iz Senja, poslana s izvanredne sjednice 9. svibnja 1889. banu Khuenu Hedervarju, u kojoj se iznose senjske ekonomske i kulturne prilike uz preklinjanje spomenutoga bana da se Senju vrati gimnazija, da mu se pomogne u budućoj gradnji željeznice od Senja do Bihaća, da se u njega smjesti vojna posada i da se ukine obveza po kojoj je Senj plaćao mirovinu učiteljima. Eto, i tada prije punih stotinu godina učitelji su imali financijskih problema. Iako su redovito za vrijeme službe uplaćivali obveznu pristojbu u zemaljsku zakladu, gradska blagajna uvijek je bila prazna za prosvjetu, a umirovljeni učitelji živjeli su u strahu za svoju mirovinsku sigurnost. Ni životni standard tadašnjih učitelja nije bio na zavidnoj razini. Ako je suditi prema uvjetima rada i života škola u Jurjevu, Lukovu i drugim školama, onda su i senjski učitelji teško živjeli.

Požar koji je zahvatio gradsku vijećnicu 1825. uništio je dobrim dijelom gradsku arhivu a s tim i mnoge dokumente o pučkoj školi¹⁰.

Još godine 1883. senjska velika gimnazija pretvorena je u četvororazrednu nižu realnu gimnaziju. Zato se i Senjani žalje banu Khuenu Hedervaryu na teške kulturne prilike u Senju potkraj prošloga stoljeća. Senjska je gimnazija kasnije proživjela teške dane, ali niži su razredi ostali sve do 1956. kada se reformskim promjenama pretvaraju u starije razrede osnovne škole.¹¹ Značajno je spomenuti da su senjsku pučku školu završile mnoge i poznate ličnosti kulturnog i političkog života Hrvatske. Među ostalima u Senju su polazi-

9. A. Cuvaj, *Grada za povijest školstva*, sv. II, Zagreb, 1910, str. 118.

10. Pavao Tijan, *Senj*, Zagreb, 1931, str. 40.

11. S kraja 19. stoljeća javlja se potreba za unapređivanjem osnovnog obrazovanja, pa se pučke škole produžuju sa dvije na četiri godine. Iz ovih škola moglo se dalje samo u neke stručne škole. 1888. ova je škola u Hrvatskoj pretvorena u višu pučku školu s tri smjera: obrtni, gospodarski i trgovački.

li pučku školu Silvije Strahimir Kranjčević, Milutin Cihlar Nehajev, Vjenceslav Novak, koji su ujedno neko vrijeme i radili kao učitelji u Senju. Nadalje, Milutin Konstantinović Harambašić radio je u Senju kao učitelj više pučke škole prije prvoga svjetskog rata, zatim Stjepan Sebastijan između 1894. i 1896, pa Ivan Radetić i drugi.

Za vrijeme drugoga svjetskog rata u Senju je radila pučka škola, ali u specifičnim uvjetima. Zbog ratnih nedaća u više navrata nastavu su učitelji držali izvan školske zgrade. Morali su se sklanjati u ratna skloništa po periferiji grada, jer su mjerodavni školski organi držali da su djeca tamo sigurnija.

II

S odvajanjem nižih razreda gimnazije od starijih razreda i njihovim pripajanjem osnovnoj školi godine 1956, osnovno obrazovanje u Senju ulazi u novu, kvalitetniju fazu svoga razvoja, koja traje sve do danas. U samom početku rada osmorazredne škole, a u skladu s općedruštvenim kretanjima i tendencijama školstva u Hrvatskoj, ova škola raspolaže odmah u početku s vrlo kvalitetnim nastavnim kadrom. Ako je u kriznim momentima trebala ikakva pomoć, tu su uvijek spremno pomagali nastavnici Senjske gimnazije. Struktura zaposlenih bila je i više nego povoljna. Te prve godine samostalnosti u ovoj su školi radili: 8 učitelja, 2 stručna učitelja, 4 nastavnika i 4 profesora. Prvi direktor ove škole bio je Branko Potkonjak.

U sastavu škole djelovalo je u početku i specijalno odjeljenje, sastavljeno od djece različite dobi. Kasnije su bila četiri odjeljenja s jednogodišnjim školovanjem. Te prve godine samostalnosti škola je imala 16 odjeljenja i 531 učenika. Broj djece iz godine je u godinu rastao, ali se i broj odjeljenja također povećavao.¹²

1. studenoga 1958. pučka škola u Senju dobiva naziv Osnovna škola »S.S. Kranjčević« Senj. Taj događaj u školi je svečano obilježen.

Školska zgrada bila je tijesna i trošna. Dijelili su je zajedno s gimnazijom. Prečesto je u tom zajedništvu bilo problema, posebno vezanih za očuvanje prostora i zajedničkog inventara. Zato se počelo ozbiljno razmišljati o vlastitom prostoru i gradnji školske zgrade. Ali na to je trebalo još dugo čekati. Poseban problem je bio velik broj učenika u odjeljenju. Evo kako ja školske godine 1966/67. 697 učenika raspoređeno u 18 odjeljenja:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII
A	44	46	44	33	35	43	36	35
B	42	44	44	32	35	41	35	39
C	—	—	—	34	33	—	—	—

Svakako da je s tim u vezi bilo i odgojno-obrazovnih problema koje su tadašnji nastavnici morali svakodnevno rješavati. Često su zajedno s nastavnicima raspravljali o školskim problemima i članovi školskog odbora na čelu kojeg se nalazio u početku Ivan Kovačević. Ostali članovi toga odbora bili su: Rudolf Ivančić, Mara Vukelić, Ivan Stojević, Natko Mrakovčić, Petar Tomljanović i Mira Vukelić.

Unatoč oskudnoj nastavnoj tehnologiji, rezultati rada u odgoju i obratovanju bili su

¹² Knjiga zapisnika sjednica vijeća nastavnika (I.), 26. 8. 1960-19. 9. 1969. U toj knjizi nalaze se brojni podaci o kulturnom radu i djelovanju pučke škole šezdesetih godina.

vrlo visoki. Nastavnici su radili i njihov se rad vrednovao. Primjera radi navodim da se školske godine 1962/63. ocjenjivao rad nastavnika ovako: devet nastavnika dobilo je ocjenu ističe se, a osam njih ocjenu dobar. Obrazovni se rad više poticao, dok je odgoj bio u drugom planu. Zato je i bilo više odgojnih problema. Velik broj učenika, osobito u starijim razredima, ponavljao je razrede. Broj ponavljača godinama se povećavao. Tako npr. školske godine 1960/61. u Va. razredu od 45 učenika ponavljalo je razred 14 učenika. Ništa bolja situacija nije bila ni u drugima razredima, odnosno odjeljenjima starijih razreda.

Iz knjige zapisnika Vijeća nastavnika (I. knjiga) evidentno je da je najviše slabih ocjena bilo iz matematike, hrvatskog jezika, francuskog jezika i njemačkog jezika. Posebni su se problemi javljali u ponašanju učenika, ali se oni nisu rješavali analitički, već globalno. Učenicima sa smanjenim mogućnostima i sposobnostima nije se poklanjala dovoljna pažnja. Tako u izvještaju prvog brazreda stoji zabilježeno školske godine 1961/62. da 6 učenika nije zadovoljilo i da je tome kriva njihova intelektualna zaostalost.

Školske godine 1964/65. za direktora škole dolazi Mladen Šojat, a Branko Potkonjak odlazi na novu dužnost. Te godine ekipno školu posjećuju savjetnici Prosvjetno-pedagoške službe iz Rijeke. Za četiri dana pregleda škole zapazili su i zabilježili da ovdašnji nastavnici svoj posao rade dobro, iako se u radu služe najviše verbalnom metodom.

Školska je knjižnica skromna pa su se učenici upućivali na različite izvore znanja. Na školu je dolazilo devet dječjih časopisa: Radost, Galeb, Male novine, Pionir, Zdrav podmladak, Modra lasta, Priroda, Mladost i Vesela sveska, uz to i nekoliko stručnih časopisa: Pedagoški rad, Život i škola, Pedagoška stvarnost, Pedagogija i dr.

Početkom godine 1967/68. otpočele su pripreme za reorganizaciju školske mreže u općini. Zbog smanjenja broja đaka i prosvjetne besparice neke osmorazredne škole nisu mogle raditi. Tražile su se hitne organizacijske promjene i racionalnija mreža škola. Tako je stvorena jedinstvena osnovna škola sa sjedištem u Senju. Sve škole na području općine izvan Senja postale su područne škole. Za direktora je postavljen Vladimir Jurčenko. Ovakvom integracijom formirana je škola sa 1542 učenika u 64 odjeljenja. Radilo je 86 nastavnika, te još 20 radnika na ostalim poslovima. Te godine u Senju je bilo 706 učenika u 19 odjeljenja. S njim su radila 24 nastavnika u dvije smjene.

Na samom početku toga zajedništva otpočela je aktivnija priprema za kvalitetniji rad s djecom. Međutim, to nije dugo trajalo. Za samo jednu godinu integrirana je škola propala i formirane su dvije škole sa sjedištem u Senju i Jurjevu.

Za senjsku pučku školu nastalo je značajno razdoblje, osobito kad je za direktora došao Ante Sardelić. U to vrijeme čine se posebni naponi za stvaranje povoljnijih radnih uvjeta. Već potkraj 1969. u prosincu, Senjani se izjašnjavaju za samodoprinis, koji je namijenjen za gradnju nove školske zgrade. Nosilac investicionog programa bila je Osnovna škola. Radna zajednica Osnovne škole donijela je 20. lipnja 1972. odluku o gradnji prve etape školske zgrade. Naime, prema planu, predviđeno je da će se zgrada škole graditi u tri etape. U prvoj etapi gradile bi se učionice za starije razrede s pratećim prostorijama, u drugoj etapi učionice za mlade razrede i u trećoj etapi sportska dvorana. Vrijednost cjelokupnog investicionog objekta po predračunu iznosila je 10049995 dinara. Radovi na gradnji prve etape počeli su 17. srpnja 1972. a završili su 28. veljače 1974. U travnju iste godine izvršena je primopredaja zgrade, čime je na vrijeme ostvaren planirani posao. Jedino su nastali u gradnji manji zastoji pri kopanju temelja, kada su radnici naišli na antičke zidine, što je predstavljalo kulturno spomeničku vrijednost čije je značenje prelazilo lokalne i regionalne okvire. To su zapravo jedini pristupačni arhitektonsko-urbanistički dokumen-

ti antičke Senije. Zato je to najprije odvojeno od temelja školske zgrade i sačuvano od propadanja.

U tom prvom dijelu zgrade izgrađeno je osam učionica, praktikum biologije i kemije, fizike i dvije učionice za tehnički odgoj. U to je utrošeno 6997972 dinara, što je daleko iznad planiranih sredstava u predračunu.

U drugoj etapi gradnje Osnovne škole izgrađeno je na 1400 četvornih metara površine šest učionica za mlađe razrede, školska kuhinja s blagovaonicom, stan domara i prateće prostorije za čiju je gradnju osigurano odmah devet milijuna dinara. Tek kada je nosilac investicije gradnje druge etape, SIZ osnovnog obrazovanja u Senju, osigurao i prenio posljednji dinar na žiro račun izvođača radova, Građevinsko podružje »Primorje« iz Rijeke, radnici su došli na gradilište i na veliko zadovoljstvo radnih ljudi Senja radovi su počeli 9. srpnja 1974. Tako su za nepune dvije godine sredstvima radnih ljudi ovoga grada izgrađeni i stvoreni povoljni uvjeti za odgoj i obrazovanje pučkoškolske djece. U ovu drugu etapu gradnje utrošeno je oko 11 milijuna dinara.

Do gradnje treće etape nije nikada došlo. Aktivnosti oko svega toga išle su dosta traljavo pa su svi pokušaji ostali samo na papiru. U međuvremenu učenici škole tjelesnu kulturu provode u predvorju i školskom igralištu.

Radovi na gradnji Dječjeg vrtića uz samu zgradu otpočeli su 7. kolovoza 1973. Tada su izgrađene dvije prostorije s kuhinjom za svega 1431134 dinara.

U modernim školskim prostorima otvorena je u ožujku 1975. školska knjižnica, čime je počela moderna stranica u odgoju i obrazovanju ove ustanove. Prvi knjižničar s punim radnim vremenom bila je nastavnica Dragica Fekeža. Fond knjiga stalno se povećavao jer se podjednako vodila briga i o učeničkoj literaturi kao i o pedagoškoj i stručnoj knjizi. Danas se broj knjiga u ovoj knjižnici kreće oko 10000. Škola dobiva redovito slijedeće časopise: Metodika hrvatskog ili srpskog jezika, Jezik, Umjetnost i dijete, Strani jezici, Život i škola, Nastava povijesti, Pedagoški rad, Matematički list, Marksističko obrazovanje, Obrazovanje i rad, Naše zdravlje, Priroda i ABC-tehnika.

Škola je žarište kulturnog života u mjestu. Učenici ove ustanove javnim su priredbama obilježavali sve značajnije datume iz naše nacionalne povijesti pa time trajnije ostajali u sjećanjima mještana po ljepoti i umijeću kulturnog stvaralaštva. A ta kultura stvarala se najprije zahvaljujući radu, zalaganju i naporima prosvjetnih radnika ove škole.¹³

Kako bi se prevladali godinama nagomilani problemi uglavnom financijske naravi, mjerodavni općinski faktori tražili su izlaz iz tih teškoća u stvaranju jedinstvene osnovne škole s jedinstvenim pedagoškim centrom i stručnom službom. Posebna komisija radila je na tome zadatku dulje vremena i donijela nekoliko prijedloga o kojima su kasnije radni ljudi škole dali svoje mišljenje. SIZ odgoja i osnovnog obrazovanja bio je na stajalištu da se školska mreža rješava etapno. U početku su se trebali stariji razredi iz Krivog Puta pripojiti Senju, a iz Jablanca Jurjevu. Kasnije bi se učenici Vratnika pripojili Senju, dok bi se područne škole u Crnom Kalu, Liskovcu i Veljunu zatvorile. Tako to nije išlo, Najbolje u svemu tome prošla je zamisao da se formira jedinstvena osnovna škola sa sjedištem u Senju. Time se stvaraju uvjeti da sva djeca mogu učiti i raditi u podjednakim uvjetima.¹⁴

1. siječnja 1979. formirana je jedinstvena osnovna škola sa sjedištem u Senju. Sve područne škole imale su zajedničku pedagošku i administrativnu službu. Po ovoj organizaciji 13. Knjiga zapisnika sa sjednica vijeća nastavnika (II.) 27. 10. 1969.-30. 6. 1977. U toj knjizi nalaze se brojni podaci o kulturnom i javnom djelovanju škole u svojoj sredini.

14. O tome više u Izvješčaju direktora škole od 5. ožujka 1981. gdje se izražava bojazan zbog stručne nezastupljenosti u svim područnim školama. Izvješčaj se čuva u arhivi škole.

ciji škola je zapošljavala 98 radnika. Zbog specifičnosti rada područnih škola često je manjkalo stručnih nastavnika. Ta nestručnost stalni je pratilac škole Vratnik i Krasno. Pojedina radna mjesta nisu se mogla stručno popuniti ni nakon više uzastopnih natječajja. Baš u to vrijeme tražili su se nastavnici s visokom stručnom spremom u starijim razredima. Evo kako je 1981. izgledala stručna zastupljenost radnih mjesta po školama: Krasno 34%, Jablanac 53%, Krivi Put 53%, Jurjevo 56%, Vratnik 56% i Senj 100%¹⁵.

Unatoč takvoj kadrovskoj problematici iz analitičkih izvještaja školskog pedagoga vidljivo je da su odgojno-obrazovni zadaci uspješno realizirani u svim školskim sredstvima i da su se postizavali visoki rezultati u odgojno-obrazovnom radu¹⁶. U više podnesenih izvještaja na zborovima radnih ljudi isticani su visoki rezultati i pohvaljivani pojedinci za svoj odgojno-obrazovni rad.¹⁷ To je osnovna karakteristika ove ustanove čiju sudbinu stalno prati postupni pad učenika u svim područnim školama.

BROJ UČENIKA U PUČKOJ ŠKOLI U SENJU OD 1956. do 1979.

Školska godina	Broj učenika	Broj odjeljenja	Školska godina	Broj učenika	Broj odjeljenja
1956/57.	531	16	1968/69.	706	19
1957/58.	537	16	1969/70.	680	20
1958/59.	544	16	1970/71.	669	20
1959/60.	564	16	1971/72.	667	20
1960/61.	612	16	1972/73.	649	21
1961/62.	602	17	1973/74.	621	22
1962/63.	643	18	1974/75.	638	22
1963/64.	668	16	1975/76.	627	23
1964/65.	681	16	1976/77.	611	24
1965/66.	679	18	1977/78.	597	24
1966/67.	697	18	1978/79.	614	24
1967/68.	695	19			

UČITELJI KOJI SU RADILI U OSNOVNOJ ŠKOLI U SENJU OD 1938. do 1988.

IME I PREZIME	OD	DO		
BOGUMILA ŠVOB	1938.	1953.	IVAN SLANEC	1974. 1985.
JOSIPA MODRIĆ	1934.	1941.	MARA PRPIĆ	1957.
	1942.	1960.	KATICA GLAVIČIĆ	1960. 1983.
ANKA ŠIMUNIĆ	1941.	1959.	IVANKA DIZDAR	1961. 1986.
MILKA POPOVIĆ	1948.	1985.	SENKA BARUDŽIJA	1961. 1983.
LJUBICA TURINA	1952.	1985.	ANTE SARDELIĆ	1960. 1985.
RUŽA KNIFIĆ	1949.	1980.	BRANKO POTKONJAK	1955. 1964.
DANICA KOJIĆ	1958.	1982.	RUŽA BIONDIĆ	1953. 1977.
MANDA SAMARDŽIJA	1960.		JELKA VUČIĆ	1956. 1967.

15. Knjiga zapisnika sa sjednica vijeća nastavnika (III.) 1. 9. 1977-28. 6. 1985. Tu se nalazi više podataka o suvremenijim nastojanjima da se unaprijedi odgojno-obrazovni rad, radom vijeća nastavnika, aktiva i drugim oblicima stručnog usavršavanja.

16. Analiza odgojno-obrazovnog rada vrši se četiri puta godišnje. O tome više ima u arhivu škole koja se sustavno vodi od 1980.

17. Referat direktora škole podnesen na svečanom zboru radnih ljudi 25. 5. 1985. U Domu kulture u Jurjevu.

PETAR KOS	1956.	1978.	MARIJA MANCE	1974.
JOSIP VRAVNIK	1951.	1959.	BLAŽENKA ŠEGOTA	1976.
JOSIP ČEŠAREK	1956.	1960	1976.	1985.
	1968	1985.	VESNA RAKIĆ	1977.
IVAN MARGETA	1956.	1962.	MARINKO FRANULIĆ	1978.
LJUDMILA ČAR	1959.	1960.	1978.	1980.
MLADEN ŠOJAT	1948.	1960.	OGNJENA MARIČIĆ	1978.
	1964.	1968.	KAMILA ČEREŠNJEŠ	1979.
JOSIP LOPAC	1960.	1961.	DUBRAVKA PALMAN	1979.
ANA MIHELČIĆ	1960.	1980.	1979.	1981.
VLADO SIRONIĆ	1959.	1961.	RADMILA BABIĆ	1979.
JURE ŠIŠGORIĆ	1958.	1961.	BOSILJKA MARENIĆ	1976.
IVAN BILEN	1961.	1980.	VINKO ŠIPIĆ	1980.
MILKA VUKELIĆ	1962.	1980.	1980.	1986.
VLADIMIR PAVLOVIĆ	1964.	1980.	KAMENKO VUČIĆ	1980.
MILKA LEGAC	1965.	–	ADELHAJDA VARUPA	1980.
KATICA JURČIĆ	1965.	–	JANICA ŠIKIĆ	1979.
MARIJA PAVLOVIĆ	1965.	–	JOSIPA TOMLJANOVIĆ	1980.
KATJA KOVAČIĆ	1967.	1970.	NADA FILIPOVIĆ	1980.
OLGA TOMLJANOVIĆ	1976.		MIRJANA ŠPRAJC	1981.
GORDANA TOMLJANOVIĆ	1965.		MARICA MATIJEVIĆ	1972.
VESNA BELAVIĆ	1968.		ANA MARAS	1984.
MIRA BARBIĆ	1968.		ŽELJKO LESAR	1985.
ŽELJKO HERCIGONJA	1969.	1970.	1985.	1986.
JOSIP ANTIĆ	1969.	1977.	DUŠAN VUKSAN	1985.
MIRKO RAGUŽ	1970.		1985.	1987.
MARIJANA BUTORAC	1969.	1971.	BRANKA LONČARIĆ	1970.
VESNA BUTKOVIĆ	1970.		VLADIMIR JURČENKO	1978.
ANICA LOPAC	1970.	1984.	1978.	1986.
DRAGA FEKEŽA	1975.		MARIJA RONČEVIĆ	1985.
			MARIJA VRZIĆ	1983.
			MLADENA TOMLJANOVIĆ	1985.
			VLATKA TOMLJANOVIĆ	1985.
			IVAN BUTOLO	1980.
			OLGA BIONDIĆ	1986.
			PETAR TOMLJANOVIĆ	1980.
			1980.	1986.
			STANISLAV HORKI	1987.

Die geschichtliche Entwicklung der Senjer Elementarschule

Eine der ältesten Volksschulen im Kroatischen Küstenland ist jedenfalls diejenige in Senj. Es bestehen keine Daten über den Anfang der Unterrichtung an dieser Schule, aber die Wurzeln ihrer Tätigkeit sollen schon im X. Jahrhundert gesucht werden. Diese erste Tätigkeit wurde mit der Aufklärungstätigkeit des Senjer Kapitels gebunden. Viel später, im XVIII. Jahrhundert können wir schon mehr Daten finden, weil sie mit mehr Sorgfältigkeit aufbewahrt wurden. Viele Daten sind bis heute unverfälscht geblieben, weil das Elementarschulwesen vernachlässigt wurde. Darum war es nötig mit einzelnen Lehrern über das Schulleben zu sprechen, um auf diese Weise ein abgerundetes Bild der Elementarschule zu bekommen. Dieses Bild wird im vorliegenden Artikel beschrieben.

NIŽA MUZIČKA ŠKOLA U SENJU

I.

Općedruštvene prilike u Hrvatskoj u prvoj polovici 19. st. bile su vrlo povoljne za kulturno stvaranje i djelovanje. Gajeve ideje brzo su se prenosile i širile, nailazeći na plodno tlo i u ovome kraju, to više što se u duhovnom i svjetovnom životu kontinuirano upotrebljavao ilirski-narodni, hrvatski jezik. I ekonomski je Senj u to doba stao jačati, u trgovini se želio sa zaledem povezati cestovnim i željezničkim putem, Do gradnje željeznice nije došlo, ali su u kulturnom pogledu Senjani ipak mnogo učinili.

Senj s jakom kulturnom i prosvjetnom tradicijom između ostaloga puno radi i na razvijanju i jačanju glazbenog života. Po prirodi je ovaj svijet veseo, sklon zabavi i pjesmi. Uz materijalnu pomoć, a na poticaj dra Klemenčića, godine 1842. osniva se u Senju glazbena škola.¹ Interes za glazbeni život i kulturu osobito je jak među trgovcima i obrtnicima. Pri osnivanju te škole pomoć je svesrdno pružio senjski biskup Mirko Ožegović. Prema nekim podacima ova je ustanova osnovana ranije nego u Karlovcu i Petrinji. O tome događaju godine 1842. pišu i Hrvatske narodne novine. Te iste novine pišu o školi i kasnije, a pojedini napisi nalaze se i u drugim novinama.²

Nešto kasnije u Senju je osnovano i Glazbeno društvo, koje je u prvom redu nastojalo održavati glazbenu školu i pomagati je u materijalnom pogledu. Iz ove škole regrutirali su se novi članovi glazbenog društva. Gradsko zastupstvo u Senju donijelo je odluku da se svake godine glazbenoj školi dodjeljuje 1000 forinti kao pomoć, a da nadzor nad njom vrši Glazbeno društvo.

Nastava se u početku držala osam sati tjedno, a tako je vjerojatno bilo i kasnije. Društvo je imenovalo kapelnika, koji je ujedno bio i učitelj Glazbene škole u Senju. Tim prvim učiteljima dodjeljivali su iz društvene blagajne dvije-tri forinte mjesečno kao nagrada za njihov trud i zalaganje u radu. Najprije se ovaj rad odvijao u zgradi tzv. Vereina, a polaznici su najprije bili iz redova trgovaca i obrtnika čiji su roditelji i materijalno pomagali ovu ustanovu.

Malo je podataka na početku dvadesetog stoljeća o samome radu ove škole, a nešto više o društvu. U vremenu između dva rata u jednom periodu rad prestaje, ali zahvaljujući entuzijastu i velikom zaljubljeniku u glazbu Martinu Nelli društvo se obnavlja, a škola počinje s radom. Tada im Hrvatska obrtnička zadruga Uskok ustupa prostorije za rad i time daje poticaj za nastavak djelovanja glazbenog života koji je nakratko zamro. Za vrijeme drugoga svjetskog rata glazbeni je život potpuno zamro. Tada prestaje svaka pjesma iz ove ustanove.

II.

Gradska muzička škola u Senju ponovo je osnovana 1951.³ Naime, 4. siječnja 1951. osnovan je odbor koji ima zadatak da osnuje Muzičku školu u Senju. U taj odbor ušli su

Bilješke:

1. A. Cuvaj, Grada za povijest školstva, Zagreb, 1910, sv. III, str. 282.

2. O tome je više pisao prof. A. Glavičić u Riječkoj reviji, br. 3-4, 1962, na strani 75-76.

3. U arhivu Niže muzičke škole Senj nalazi se zapisnik sa sastanka osnivačkog odbora i u njemu je iscrpno prikazan postupak oko osnivanja ove ustanove godine 1951.

ovi kulturni i društveni radnici Senja: Petar Šojat, Martin Nell, Josip Perat, Vinko Medved, Božidar Balog, Milivoj Rihtarić, Vlado Knifić, Ivan Knifić, Alojz Rivosecki i Ljudevit Fuchs. U početku je bilo dosta financijskih sredstava pa je odmah skupljeno u tu svrhu 48000 dinara. Dogovoreno je također da se nastava održava u poslijepodnevним satima, i to u prostorijama zgrade bivše Senjske gimnazije. Poduke iz glazbe davale su se iz klavira, violine, kontrabasa, puhaćih instrumenata i tambure. Pri upisu svaki polaznik je morao uplatiti 200 dinara upisnine.

Pri osnivanju Niže muzičke škole vodilo se računa i o nazivu. Predloženo je da nosi službeno ime *Kotarski muzički tečaj Senj*. Upravo nad tom školom imali su Savjet za prosvjetu i školstvo pri Narodnom odboru kotara Senj i Savez kulturno-prosvjetnih društava za kotar Senj. Najviše su interesa za ovu školu imali učenici osnovne škole, a i radnička je mladež Senja pokazala veliko zanimanje za glazbenu kulturu.

Kapelnik i voditelj ove škole bio je sve do 1953. Martin Nell, a nakon njega Milivoj Rihtarić, koji se nalazi na čelu glazbe sve do 1957. Njega zamjenjuje Vinko Medved.

Evo kako se kretao broj polaznika od 1953. do 1962.

Šk. g.	53/54.	54/55.	55/56.	56/57.	57/58.	58/59.	59/60.	60/61.	61/62.
Br. pol.	70	54	49	87	63	46	50	59	54

Sl. 99 – Učenici pučke škole Senj sa vjeroučiteljem. Mala vrata.

Svakim danom je u Senju rastao interes među mladima za glazbeni život i glazbeno obrazovanje. To najbolje pokazuju brojni podaci o upisu u školu i samom pohađanju glazbenog obrazovanja. Primjera radi navodim da je školske godine 1970/71. broj polaznika bio 80, a samo dvije godine kasnije, 1972/73. zajedno sa područnim odjeljenjem u Jurjevo 152 učenika. Zbog velikog interesa za glazbenu kulturu ova je ustanova 1972. otvorila područno odjeljenje pri Osnovnoj školi »V. Novak« u Jurjevu, njen voditelj i učitelj bio je Ante Ljubas.

Nekima od tih učenika je kasnije glazba postala životno i prosvjetno opredjeljenje. Među prvima za nastavnicu u ovu školu dolazi raditi Branka Šojat, koja je već školske godine 1964/65. postala i njen rukovodilac. Nakon određenog vremena u ovu školu dolaze raditi Štefica Šojat, Zdravko Nabršnigg i Fran Šojat, svi iz Senja, nekadašnji učenici Niže muzičke škole.

Da bi bolje radila i djelovala, Niža muzička škola u Senju pripaja se 1966. Narodnom sveučilištu Senj, na čelu kojeg se tada nalazio Vladimir Pavelić, poznati kulturni radnik ovoga grada. Od tada 1971. pa sve do 1976. ponovo djeluje samostalno, da bi se zatim pripojila Centru za kulturu i obrazovanje, u čijem sastavu djeluje i danas.

Odgajno-obrazovni rad ove kulturne ustanove postaje nezaobilazni čimbenik javnog i kulturnog djelovanja u Senju i šire. Javnim nastupanjima i priredbama afirmira glazbeni život pa tako nastavlja tradicionalnu muzičku aktivnost ove sredine, koja traje stoljeće i pol. Danas ova ustanova djeluje u zadovoljavajućim uvjetima. Opremljena je velikim brojem instrumenata pa nastavu izvode prema suvremenim zahtjevima, zalaganjem prije svega njenih nastavnika i afirmativnom ulogom od 1983. Niža muzička škola u Senju ima dva područna odjeljenja, u Otočcu i Gospiću, a svojim stručnim doprinosom pomogla je otvaranje Niže muzičke škole u Novom Vinodolskom 1988. Rukovodilac ove škole je od 1983. Ante Ljubas.

Učitelji koji su bili u Nižoj muzičkoj školi u Senju:

Martin Nell
Milivoj Rihtarić
Božidar Balog
Ivan Slanec
Vinko Medved
Katica Glavičić
Zdravko Nabršnigg
Branka Šojat
Štefica Bilović
Ante Ljubas
Fran Šojat
Ivona Šojat
Katarina Slanec
Dubravka Palman
Dragica Tomljanović
Marija Rihtarić
Berta Olivijeri

Sl. 100 – Prof. Petar Šojat istaknuti prosvjetni i kulturni radnik grada Senja

Sl. 101 – Nastavničko vijeće COUO «Vladimir Čopić» skolske 1989/90. godine. S lijeva na desno stoje: Bogdanka Diklić, Bogdan Diklić, Brigita Nekić, Meho Varupa, Marica Štokić, Mirko Belavić, Mira Galić, Marijan Meter, Milan Prpić, Milica Šegulja, Davor Prpić, sjede: Slavica Babić (direktorica), Grozdana Tomljanović, Ivanka Prpić, Deana Čandrić Zorica, Anita Jovanović, Marija Nestorović.